

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ КІНЕМАТОГРАФА В УКРАЇНІ (1919)

Роман Росляк

У статті розглядається процес створення та діяльність органів управління кінематографа в перші роки функціонування радянської влади в Україні.

Ключові слова: кінематограф, радянська влада, управління.

The process of creating and functioning of the cinematography authorities in the early years of the Soviet Union in Ukraine is examined in the article.

Keywords: cinema, Soviet authorities, management.

Серед актуальних, але недостатньо ще вивчених проблем вітчизняного кінознавства є взаємини органів радянської влади та «десятої музи» впродовж 1918–1921 років. Унаслідок захоплення більшовиками влади в Україні відбулися значні політичні, економічні, суспільні та культурні зрушення. Повною мірою ці зміни стосувалися й кінематографа. Головним завданням більшовиків у кінематографічній галузі стало підпорядкування її своїм інтересам з метою насадження комуністичної ідеології. Виконання цього завдання мали здійснити відповідні органи управління кіносправою. На них покладалися функції встановлення контролю, націоналізації кінематографа, організації власного виробництва тощо.

Упродовж перших років радянської влади в Україні відбулися значні трансформації не лише власне із самим кінематографом, а й органами управління. Особливістю цього періоду стала відсутність єдиного спеціального керівного органу, що опікувався б кінематографічними справами. Кілька установ намагалися впливати на кіногалузь, конкуруючи між собою: Всеукраїнський кінокомітет, Комісаріат Головного управління мистецтв і національної культури, структурні підрозділи Народного комісаріату військових справ УСРР, органи місцевої виконавчої влади (відділи народної освіти зокрема). За цей час функції зазначених державних органів щодо кінематографа зазнали певних змін, а деякі з управлінських структур узагалі перестали існувати. Відсутність єдиного центру управління взагалі не кращим чином позначилася на кінематографічній галузі. Лише 1922 року, коли було створене

Всеукраїнське фотокіноуправління, процес управління кінематографією було зосереджено в одному відомстві. Позитивні наслідки не забарилися.

Відтак мета цієї статті – простежити процес створення, особливості функціонування органів управління кінематографом, насамперед Всеукраїнського кінокомітету, Комісаріату Головного управління мистецтв і національної культури, деяких кінопідрозділів Народного комісаріату військових справ УСРР та місцевих органів влади.

Про недостатню розробленість цієї теми свідчить хоча б той факт, що й досі існує проблема щодо часу створення Всеукраїнського кінокомітету. Наприклад, І. Корнієнко вважав такою датою 27 січня 1919 року¹, її подає й «Історія Української РСР»². Згодом ця дата перейшла до «Історії українського радянського кіно»³, причому з формулюванням, що Всеукраїнський кінокомітет був реорганізований з Харківського кінокомітету (з посиланням на працю російського кінознавця В. Вишневського⁴). Водночас В. Вишневський не наводить якоїсь конкретної дати, а лише місяць – січень 1919 року⁵. На жаль, дослідник не вказав джерела інформації про Харківський кінокомітет, на базі якого створено Всеукраїнський кінокомітет. У переглянутих нами архівах зазначеного періоду Харківський кінокомітет не згадується. Найімовірніше, В. Вишневський мав на увазі Кінокомітет у Харкові, що підтверджується архівними матеріалами.

Цілком слушно зауважував харківський кінознавець О. Шимон, що точна дата створення Всеукраїнського кінокомітету ще не встановлена, і лише висловив припущен-

ня, що такою датою могло бути 18 січня 1919 року, коли за постановою Тимчасового робітничо-селянського уряду УСРР кіно-театри були передані до відділу освіти⁶. Разом з тим і ця дата також не може бути визнаною за остаточну. Адже постанова Тимчасового робітничо-селянського уряду УСРР «Про театри і кінематографи» 18 січня була опублікована в «Известиях Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского совета рабочих депутатов». Підписана ж вона 15 січня⁷.

Певну увагу зазначеному питанню приділили й сучасні дослідники кінематографа. Французький кінознавець українського походження Л. Госейко в своїй «Історії українського кінематографа» за дату створення Всеукраїнського кінокомітету також узяв 27 січня 1919 року⁸, В. Миславський окреслив хронологічні рамки січнем⁹, автор цих рядків – кінцем січня 1919-го¹⁰.

У результаті подальшого наукового пошуку з'ясовано, що датою створення Кінокомітету (а відтак і Всеукраїнського кінокомітету) можна вважати 9 січня 1919 року. Підставою для такого твердження є протокол, складений організаційно-інструкторським відділом Наркомосу за результатами обстеження діяльності Всеукраїнського кінокомітету, що здійснювалося 17 квітня 1919 року. Пояснення комісії давав його голова О. Аркатов: «Кінокомітет при відділі мистецтв організований 9 січня ц. р. Організований він Т. Широкатовим за постановою Ради мистецтв. Реорганізації К[омітет]у не було жодного разу»¹¹. Тож маємо відповідь не лише про дату створення Кінокомітету, а й про те, що якоїсь реорганізації його (зокрема у Всеукраїнський кінокомітет) не було. Імовірно, ідеться про формальне перейменування, що могло відбутися і в робочому порядку. Дату створення комітету підтверджує і список працівників кіноустанови: три особи (Аркатов, Гінзбург, Бочаров) зараховані до її штату раніше від інших – 9 січня 1919 року¹². Малоімовірно, щоб упродовж чотирьох місяців штат працівників міг повністю змінитися. Сумнів викликає і те, що Кінокомітет створено Радою

мистецтв – її перше засідання відбулося 22 січня 1919 року. Скоріше – наказом Наркомосу (тоді ще – відділом освіти), принаймні Всеукраїнським відділом мистецтв.

Як згадувалося вище, організатором Кінокомітету був Широкатов, а О. Аркатов працював у ньому з 9 січня. А вже 18 січня 1919 року в газеті опубліковано наказ № 1 Народного комісаріату освіти за підписом В. Затонського, згідно з яким О. Аркатова призначають головою Кінематографічного комітету¹³ (якщо голову Кінокомітету призначає нарком освіти, то логічно припустити, що й сам комітет створено наказом по наркомату (відділу) освіти).

У тому ж номері газети публікуються ще два документи з кіносправи. Перший – уже згадувана постанова Тимчасового робітничо-селянського уряду УСРР про передачу театрів і кінематографів до відділу освіти (крім передачі до його складу, на цей відділ покладено обов'язки розроблення інструкції місцевим радам щодо завідування театрами й кінотеатрами¹⁴). Другий документ належить безпосередньо кінематографічному відомству. Обов'язкова постанова № 1 Кінематографічного комітету Комісаріату народної освіти УСРР про реєстрацію кінопідприємств зобов'язує всіх власників кінотеатрів, прокатних контор, кіноательє, кінолабораторій, фотографічних і хімічних фабрик, складів і магазинів, що обслуговують кінопромисловість, упродовж трьох днів зареєструвати свої кінопідприємства в Кінокомітеті¹⁵.

Кінокомітет активно розвиває свою діяльність. Менше ніж за тиждень публікуються такі його постанови: про цензуру фільмів¹⁶ (зобов'язує власників кінотеатрів подавати фільми на попередній перегляд відділу цензури і рецензій) та про облік кінофільмів, плівки, кіно- і фотоапаратури¹⁷ (власники впродовж двох тижнів зобов'язані прийти до Кінокомітету за отриманням інструкцій зі здачі на облік зазначених товарів, їх прокату й продажу; з дня опублікування документа заборонено їх продаж, вивезення з Харкова, навіть перевезення з одного складу на інший без особливого дозволу).

В організаційний період чітко ще не сформульовані й завдання Кінокомітету.

27 січня 1919 року на засіданні Ради мистецтв при Всеукраїнському відділі мистецтв Комісаріату народної освіти голова Кінокомітету О. Аркатов доповідає, що установа має два напрями діяльності: культурно-просвітницький та адміністративний. Утім, діяльність відбувається лише за останнім напрямом: «Узято на облік усі матеріали кінематографії, що знаходяться в межах радянської України [явне перебільшення, оскільки дія постанов кіновідомства в січні далі Харкова не поширювалася. – Р. Р.]. Націоналізовані три кінематографа»¹⁸. На цьому ж засіданні до керівної колегії відомства обрано П. Ільїна; ще одного, Магідова, – 30 січня¹⁹.

На одному з наступних засідань Ради мистецтв (3 лютого 1919 року) О. Аркатов доповідає про плани очолюваного ним відомства з обліку «предметів кінематографії». Резолюція така: «Уповноважити т. Аркатова здійснити всі плановані ним заходи»²⁰. Результатом стає чергова постановою Кінокомітету про реєстрацію кіно- та фотоприладдя²¹.

6 лютого Рада мистецтв уповноважує О. Аркатова клопотати перед Раднаркомом з питання видання декрету про націоналізацію «предметів кінематографії» в межах радянської України²². Декрет про електротеатри за підписом голови Раднаркому Х. Раковського та комісара народної освіти УСРР В. Затонського публікується 25 лютого 1919 року. Згідно з документом, націоналізуються три харківських кінотеатри. До відома Кінокомітету також передаються всі кінострічки «наукового та культурно-просвітнього характеру, видові і казки, <...> діапозитиви для чарівного ліхтаря» на всій території УСРР²³. На виконання раднаркомівського декрету 2 березня Всеукраїнський кінокомітет видає власну постанову²⁴.

Значним кроком на шляху подальшої розбудови Всеукраїнського кінокомітету стало ухвалення 17 лютого 1919 року Радою мистецтв його декларації та положення.

Основним своїм завданням, проголошеним у декларації, Всеукраїнський кінокомітет ставив «керівництво, управління і нагляд за всією фото- і кінопромисловістю,

кіносправою і кіномистецтвом на території України»²⁵.

А ось у положенні про Всеукраїнський кінокомітет, його завдання звучать лаконічніше: «упорядкування та врегулювання фото- і кінопромисловості з метою систематичного і раціонального використання її як засобу пропаганди ідей соціалізму і як органу культури та освіти»²⁶.

Конкретизовані завдання були в програмі діяльності кіновідомства. Вони зводилися до трьох складників: цензури, власне прокату та організації власного кіновиробництва. Найближче завдання – організація «пильної цензури»: щоб жодна зі стрічок (незалежно від часу створення) через антихудожні якості, аморальність чи антиреволюційний сюжет не виходила на екрани. З цією метою здійснюється облік кінострічок прокатних контор на території всієї України.

Головним завданням кінокомітет вважав «поширення наукових знань скрізь – шляхом лекцій»²⁷, для чого й узяв до свого відання всі фільми науково-просвітнього характеру.

Стосовно кіновиробництва, то «Кінокомітет буде ательє для зйомки картин з історії революційного руху всіх держав і народів, також будуть інсценовані визначні твори російських та іноземних письменників, цикл картин з гігієни, фізики, сільського господарства і т. і.»²⁸.

Управління кінокомітету становили його голова, керівна колегія (три особи) велика колегія (дорадчий орган, до якого входили завідувачі відділів). Структурно до кінокомітету входили такі відділи: обліково-контрольний, технічний, експлуатаційний, виробництва, фотографічний, науково-педагогічний, цензури і рецензій, кінохроніки, кіношкола²⁹.

Потребою поширення повноважень Всеукраїнського кінокомітету на інші регіони України було зумовлене розроблення положення про його філії. Пропозиція О. Аркатова (доповідав про необхідність організувати філії в Харкові, Катеринославі, Ялті та Одесі) 10 березня отримала підтримку Ради мистецтв: «В інтересах найбільш раціонального перетворення

Всеукраїнського кінокомітету в самостійний відділ Комісаріату народної освіти визнати необхідним зосередити діяльність з нормування та виробництва продуктів кінематографії в руках центрального державного органу шляхом створення його філіяльних відділень на місцях; місцевим кінокомітетами надати право реалізації прикладної сторони справи в смислі обслуговування шкіл, клубів тощо»³⁰.

А вже 18 березня положення про філіяльні відділення Всеукраїнського кінокомітету було опубліковане в періодичній пресі. Загалом вони створювалися з метою розвантажити Всеукраїнський кінокомітет. Відповідно їх головними завданнями були адміністративний нагляд над кінопромисловістю та управління націоналізованими підприємствами. Наступні два завдання (здійснювати інструктаж місцевих підвідділів і підтримувати зв'язок між ними і центром) планувалися, очевидно, на майбутнє, коли повністю сформується управлінська вертикаль.

Філіяльні відділення з обласним статусом (мали охоплювали кілька губерній) планувалося створити в містах з найрозвиненішою кіноінфраструктурою: Харкові, Катеринославі, Ялті, Одесі та Ростові-на-Дону. Їх структура була дуже подібною до Всеукраїнського кінокомітету: очолює філію колегія (голова, два члени); відділи: загальний, обліково-контрольний, цензури та рецензій, кіно- і фотохроніки, науковий, експлуатаційний. На відміну від кінокомітету, філії не мали права видавати нормативно-правових актів³¹.

Створити всі заплановані філії не вдалося. Достеменно відомо про філії в Києві, Харкові та Катеринославі, найбільшим з яких було Харківське обласне відділення кінокомітету³². Складним було становище в Одесі, де кінофабрика націоналізувало військове відомство, порушуючи монополію кінокомітету. В Ялті взагалі діяли два кінооргани: колегія з управління кінофабриками Кримської ради народного господарства та кінематографічний відділ Ялтинського військово-революційного комітету, хоча, за деякою інформацією, тут вдалося відкрити філію Всеукраїнського кінокомітету³³.

Паралельно з Всеукраїнським кінокомітетом питаннями кінематографії в Києві певний час опікувалося Головне управління в справах мистецтв і національної культури (ГУМНК), що функціонувало ще з 1918 року (створене за часів Української Держави П. Скоропадського, продовжувало діяти за Директорії). Після захоплення на початку лютого 1919 року міста Червоною армією до нього приставили комісара Ю. Мазуренка, а саме відомство відповідно отримало назву Комісаріат Головного управління в справах мистецтв і національної культури. Скорегувалася не лише назва, істотно змінилася географія: якщо раніше ГУМНК мало повноваження всеукраїнського масштабу, то за радянської влади – лише в межах Києва. Накази, що видав Комісаріат ГУМНК у березні 1919 року, стосувалися, зокрема, обліку кінотеатрів і кіноательє³⁴, кінопідприємств, фільмів та апаратури³⁵, заборони продажу та вивезення кіноплівки з Києва³⁶.

Фактично Всеукраїнський кінокомітет, що перебував у Харкові, і Комісаріат ГУМНК (Київ) видавали аналогічні нормативно-правові акти, а їх дія обмежувалася згаданими містами. Така ситуація яскраво демонструє, що єдиного органу управління кінематографом створено ще не було.

Після переїзду до Києва Всеукраїнського відділу мистецтв постало питання про створення єдиного органу управління мистецтвом. Пріоритет тут належав Всеукраїнському відділу мистецтв. Функції ж Комісаріату ГУМНК обмежувалися обліком і контролем. Про це в одному з інтерв'ю заявив і комісар ГУМНК Ю. Мазуренко: «<...> характер майбутнього центрального органу визначиться лише в Харкові. <...> Наші методи – облік і контроль»³⁷.

У результаті кількох засідань їх учасники дійшли згоди: всі мистецькі відділи ГУМНК (за винятком відділів, пов'язаних із українською художньою промисловістю) передати до Всеукраїнського відділу мистецтв. Таке рішення викликало спротив серед національних кіл. Переговори розпочалися знову і припинилися тільки після арешту комісара ГУМНК Ю. Мазуренка. До російськи налаштованого Всеукраїнського відділу мистецтв, що переїхав з Харкова,

відійшли всі мистецькі відділи ГУМНК. Питання про інші відділи залишилося відкритим. На прийняте рішення, безперечно, вплинуло й національне спрямування ГУМНК: «Комісаріат мистецтв і національної культури, окрім того, що в дійсності відрізнявся од [Всеукраїнського] відділу мистецтв при Наркомосі, він ще мав остру національну закрутку, і вся його діяльність була скерована на уперту і рішучу українізацію мистецтва», – писав часопис «Мистецтво»³⁸.

20 березня 1919 року Колегія Наркомосу ухвалила рішення про передачу справ Комісаріатом Головного управління мистецтв і національної культури до Всеукраїнського відділу мистецтв³⁹. Кіносекція театрального відділу Комісаріату ГУМНК свої справи передала Всеукраїнському комітету в особі його голови О. Аркатова. Ліквідовано Комісаріат ГУМНК 31 березня 1919 року за постановою Колегії НКО⁴⁰.

Комісаріат ГУМНК був не єдиною установою, що «посягала» на кінематографію. Активно в кінопроцес втручалося військово-відомство: націоналізувало кіноустанови, створювало власні кіноструктури, здійснювало кінозйомки. Нерідко такі кроки робилися без урахування, а іноді з ігноруванням Всеукраїнського кінокомітету, що спричиняло конфлікти. Наприклад, кіносекція Народного комісаріату військових справ затримала партію кінофільмів і розпочала самостійно демонструвати їх у Києві, незважаючи на те, що на київських екранах ці стрічки вже демонстрував Всеукраїнський кінокомітет. Реакції на цей факт з боку кінокомітету власне й не було: вирішено «дочекатися рішення цього питання Всеукраїнською Радою мистецтв»⁴¹.

Узагалі ж ситуація складалася таким чином, що Всеукраїнський кінокомітет навіть не володів інформацією про кількість кінотеатрів у Києві, зайнятих червоноармійськими структурами⁴².

На початку березня 1919 року у складі Народного комісаріату військових справ організовано військовий кіноцентр. Його виробничою базою стало націоналізоване

ательє «Художній екран». До кіноцентру перейшли деякі кінотеатри⁴³.

Кіносекцію в своєму складі створив і Київський окрвоєнком. Вона складалася з чотирьох підвідділів: театрального, фільмотеки, лекційного та іногороднього. Театральний підвідділ завідував чотирма націоналізованими кінотеатрами для червоноармійців у м. Києві: «Червона зірка» (Хрещатик, 36), «Комуніст» (Львівська, 95), «Імені Свердлова» (Костянтинівська, 13) та «Третій Інтернаціонал» (Велика Васильківська, 63). Фільмотека здійснювала облік фільмів у київських конторах і відбирала для показу відповідні стрічки⁴⁴.

Крім Народного комісаріату військових справ, на кінематограф претендували й губернські відділи народної освіти. У Харкові діяло обласне відділення кінокомітету, повноваження якого поширювалися на кілька губерній. При губернських відділах народної освіти за планом та інструкціями Всеукраїнського кінокомітету мали створюватися кіносекції. Натомість Харківський губвідділ народної освіти, проігнорувавши Всеукраїнський кінокомітет, розробив власну інструкцію і замість кіносекції створив губернський кінокомітет. До його складу входили три секції: загальна, технічна та науково-педагогічна.

Харківський губвідділ народної освіти взагалі не висуваючи особливих претензій щодо функцій обліку, контролю, цензурування та проведення хронікальних зйомок, був рішуче налаштований забрати науково-педагогічний відділ Харківського обласного відділення кінокомітету та кілька кінотеатрів до свого управління⁴⁵.

Реакцію на такі дії органів місцевої влади категоричною також важко назвати: «Визнаючи недопустимим явище паралелізму в діях органів радянської влади і необхідність стройної централізації роботи, колегія Харківського обласного відділення Всеукраїнського кінематографічного комітету Комісаріату народної освіти постановила: запропонувати відділу мистецтв при відділі народної освіти керуватися при заснуванні губернської кіносекції винятково інструкцією, розробленою колегією Всеукраїнського кінокомітету Комісаріату

народної освіти, щоби не вносити дезорганізації в справу планового перетворення кінематографа в загальнодержавному масштабі»⁴⁶. Щодо претензій на науково-педагогічний відділ, то губерньській кіносекції (саме кіносекції, існування губкінокомітету ніби «не помічалось». – Р. Р.) було доручене «реальне здійснення просвітницької роботи шляхом організації на місцях лекцій і сеансів, залишивши справу постачання відповідними матеріалами та стрічками за обласним відділенням [Всеукраїнського] кінематографічного комітету відповідно до розробленої інструкції»⁴⁷. Водночас для збереження контролю Харківське обласне кіновідділення ухвалило рішення відрядити для завідування губкіносекцією члена своєї колеґії Бочарова.

Таким чином, у 1919 році єдиної вертикалі управління кінематографа в Україні реально сформовано не було. У наступні роки відбулося посилення функцій губерньських відділів народної освіти (до складу яких входили кінематографічні секції). Головним чином це зумовлювалося радянсько-польською війною 1920 року, коли всі сили мистецтва більшовики залучали на боротьбу з противником. Лише 1922 року, зі створенням ВУФКУ, кіносправу в межах усієї України було монополізовано. Розпочався новий етап у розвитку українського кіно, який в умовах національно-культурної автономії позначився значними злетами.

¹ Корнієнко І. С. Українське радянське кіномистецтво (1917–1929): нариси / Іван Корнієнко. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – С. 17; Корнієнко І. С. Півстоліття українського радянського кіно. Сторінки історії / Іван Корнієнко. – К.: Мистецтво, 1970. – С. 20.

² Історія Української РСР: у 8 т. – К.: Наук. думка, 1977. – Т. 1. – С. 559.

³ Історія українського радянського кіно: у 3 т. – К.: Наук. думка, 1986. – Т. 1. – С. 24.

⁴ Вишневіський В. Факты и даты из истории отечественной кинематографии / В. Вишневіський // Из истории кино. Материалы и документы. – М.: Изд-во АН СРСР, 1958. – Вып. 1. – С. 38–81.

⁵ Там само. – С. 64

⁶ Шимон А. А. Страницы биографии украинского кино / А. А. Шимон. – К.: Мистецтво, 1974. – С. 51.

⁷ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 2, оп. 1, спр. 13, арк. 51.

⁸ Госейко Л. Історія українського кінематографа. 1896–1995 / пер. із франц. / Любомир Госейко. – К.: КІНО-КОЛО, 2005. – С. 16.

⁹ Миславський В. Н. Кино в Украине (1896–1921). Факты. Фильмы. Имена / Владимир Миславський. – Х.: Торсінг, 2005. – С. 538.

¹⁰ Росляк Р. Народного комісаріату освіти Державна школа кінематографічного мистецтва / Роман Росляк // Наук. вісн. Київ. націон. ун-ту театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого. – К., 2010. – Вип. 7. – С. 182–195.

¹¹ ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 1, спр. 675, арк. 18.

¹² Там само. – Арк. 20–20 зв.

¹³ Наказ Народного комісаріату освіти УСРР про призначення О. Аркатова головою Кінематографічного комітету // Известия Временного Рабоче-Крестьянского правительства Украины и Харьковского совета рабочих депутатов. – Х., 1919. – 18 янв.

¹⁴ Постанова Тимчасового робітничо-селянського уряду УСРР про передачу театрів і кінематографів до відділу освіти // Там само.

¹⁵ Постанова Кінематографічного комітету Комісаріату народної освіти УСРР про реєстрацію кінопідприємств освіти // Там само.

¹⁶ Постанова Кінематографічного комітету про цензуру фільмів // Известия Временного Рабоче-Крестьянского правительства Украины и Харьковского совета рабочих депутатов. – Х., 1919. – 24 янв.

¹⁷ Постанова Кінематографічного комітету «Про облік кінематографічних картин, плівки, апаратів, частин до них, фотографічних апаратів і приладдя, фотопродуктів і вугілля для ламп» // Там само.

¹⁸ ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 1, спр. 616, арк. 13 зв.

¹⁹ Там само. – Арк. 15–15 зв.

²⁰ Там само. – Арк. 17 зв.

²¹ Постанова Всеукраїнського кінокомітету про реєстрацію кіно- та фотоприладдя // Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского совета рабочих депутатов. – Х., 1919. – 21 февр.

²² ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 1, спр. 616, арк. 21 зв.

²³ Декрет Ради Народних Комісарів УСРР про електротейатри // Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского совета рабочих депутатов. – Х., 1919. – 25 февр.

²⁴ Постанова Всеукраїнського кінокомітету про передачу в його розпорядження фільмів і діапозитивів науково-просвітницького характеру // Известия Временного Рабоче-Крестьянского Правительства Украины и Харьковского совета рабочих депутатов. – Х., 1919. – 2 марта.

²⁵ ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 1, спр. 674. – Арк. 1.

²⁶ Там само. – Арк. 16.

²⁷ Там само. – Арк. 25.

²⁸ Там само. – Арк. 26.

²⁹ Там само. – Арк. 19–20.

³⁰ Там само. – Арк. 36.

³¹ Положение о филиальных отделениях Всеукраинского кинокомитета // Известия Всеукраинского Центрального исполнительного комитета советских рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов и Харьковского совета рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов. – Х., 1919. – 18 марта.

³² ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 1, спр. 675, арк. 17 зв.

³³ Кинохроника // Пути творчества. – Х., 1919. – № 4. – С. 63.

³⁴ Наказ Комісаріату Головного управління мистецтв і національної культури про облік кінотеатрів і кіноательє // Вісті Виконавчого комітету Київської ради робітничих депутатів. – К., 1919. – 8 берез.

³⁵ Наказ Комісаріату Головного управління мистецтв і національної культури про облік кінопідприємств, фільмів та апаратури // Вісті Виконавчого комітету Київської ради робітничих депутатів. – К., 1919. – 15 берез.

³⁶ Наказ Комісаріату Головного управління мистецтв і національної культури про заборону продажу

та вивезення кіноплівки з Києва // Вісті Виконавчого комітету Київської ради робітничих депутатів. – К., 1919. – 8 берез.

³⁷ Завтрашний день української культури: бесіда з Ю. П. Мазуренко // Неделя искусств, литературы, театра и др. – К., 1919. – №1 [10 марта].

³⁸ Відділ мистецтв у Києві // Мистецтво. – К., 1919. – Ч. 1 [травень]. – С. 36–37.

³⁹ ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 1, спр. 623, арк. 7.

⁴⁰ Там само. – Арк. 35.

⁴¹ Там само. – Арк. 9 зв.

⁴² Там само. – Арк. 14 зв.

⁴³ Кинематограф в Красной армии: [Ред. ст.] // Красная армия. – К., 1919. – 1 апр.

⁴⁴ Киносекция аг[итационно]-[пропагандистского] [отдела] Окрвоенкома: [Ред. ст.] // Красная армия. – К., 1919. – 11 апр.

⁴⁵ ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 1, спр. 675, арк. 1–1 зв.

⁴⁶ Там само. – Арк. 1.

⁴⁷ Там само. – Арк. 1 зв.

В статье рассматривается процесс создания и деятельность органов управления кинематографа в первые годы функционирования советской власти в Украине.

Ключевые слова: кинематограф, советская власть, управление.